

ТРИ ТЕОРІЇ ПОДІЛЕНОЇ ВЛАДИ. ГЕНЕЗА ТЕОРІЇ ПОДІЛУ ВЛАДИ ЗА РИШАРДОМ МАЛАЙНИМ

У статті представлений оригінальний підхід польського вченого-конституціоналіста Ришарда Малайного до генези формування теорії поділу влади, відповідно до якого він виділяє три етапи в розвитку цієї теорії: 1) етап теорії змішаного устрою, в якому він розрізняє стародавній та сучасний; 2) етап теорії устрою рівноваги та 3) етап теорії поділу влади, в якому він розрізняє: доктрину Монтеск'є, доктрину батьків-засновників США, французьку доктрину, німецьку доктрину, англосакську доктрину. Він вважає, що теорія змішаного устрою та теорія устрою рівноваги стали основою для формування теорії поділу влади, але становлять самостійні теорії в межах ідеї поділу влади.

Ключові слова: поділ влади, теорія змішаного устрою, теорія устрою рівноваги, Шарль Луї Монтеск'є, Ришард Малайни.

**Яценко Ігор
Станіславович,**

*доктор філософії
в галузі політології,
адвокат,
старший партнер
Міжнародного
правового центру
ЄУКОН*

Проблеми оптимальної організації та ефективної реалізації влади в державі з давніх-давен були предметом уваги вчених та політиків. Перші історичні концепції організації державного апарату виражали єдність (цілісність) влади в державі, яка передбачала концентрацію, зосередження повноти влади (законодавчої, виконавчої, вирішення судових спорів) в руках особи (монарха) або групи осіб. Однак вже в стародавні часи були присутні погляди мислителів, в яких з'являються елементи протилежної концепції організації державного апарату, а саме поділеної влади. У сучасному вигляді така концепція передбачає відсутність у державі концентрованої влади, яка у своїх окремих проявах передається до компетенції різних державних органів.

У науці немає єдиної думки про те, в який саме момент виникає теорія поділу влади. Зазвичай авторство приписують Джону Локку і Шарлю Монтеск'є. Інші дослідники називають давніх мислителів Платона, Арістотеля, Епікура і Полібія. Частина дослідників у своїх міркуваннях відштовхується від політико-правових поглядів щодо обмеження абсолютної влади монарха тими чи іншими засобами: владою бога і церкви;

законом, якому має підкорятися і сам правитель; моральними критеріями оцінки особистих якостей правителя тощо. Інші ж переконані в тому, що ідея поділу влади бере свій початок саме з поглядів античних мислителів на проблему поділу праці, оскільки навряд чи можна з певністю говорити про те, що мислителі давнини розробляли саме вчення про поділ влади.

Оригінальну концепцію щодо генези теорії поділу влади представляє у своїй фундаментальній праці «Три теорії поділеної влади» [4] польський вчений юрист, фахівець у галузі конституційного права доктор політично-правових наук, професор, керівник кафедри конституційного права факультету права та адміністрації Шльонського університету в Катовицях Ришард Малайни, який ділить історію розвитку ідеї поділу влади на три основні етапи, при цьому теорія поділу влади в його розумінні є останнім, завершальним етапом розвитку ідей, пов'язаних із владою та її поділом. Р. Малайни виділяє: 1) етап теорії змішаного устрою, в якому він розрізняє стародавній та сучасний; 2) етап теорії устрою рівноваги та 3) етап теорії поділу влади, в якому він розрізняє: доктрину Монтеск'є, доктрину батьків-засновників США, французьку доктрину, німецьку доктрину, англосакську доктрину [4, с. 14].

Стародавні мислителі давнини, виходячи із сучасної їм історичної дійсності, розмірковували про необхідність розподілу праці між окремими прошарками рабовласницького суспільства, про існування різних державних утворень, їх склад, завдан-

ня і функції, проголошували важливість їх узгодженої та політично корисної співпраці. Наприклад, Платон вважав, що розподіл праці в суспільстві виникає з прагнення до кращого задоволення потреб і в міру свого поглиблення забезпечує раціональне здійснення кожної справи і загальних завдань держави. У Платона законодавство, управління і правосуддя виступають як форми державної діяльності, які «спрямовані на один і той самий предмет, але, водночас, і відмінні одна від одної» [6, с. 235].

Більш виразно і послідовно розрізняв «три елементи» будь-якого політичного устрою Арістотель. Політичний устрій, на думку Арістотеля, це той порядок, який лежить в основі поділу державної влади і визначає собою як верховну владу в державі, так і норму будь-якого в ньому співжиття. «Держава — це складне ціле, єдність у множинності, що складається із специфічно різних, неподібних частин. По-перше, це законорадний орган (народні збори), у здійсненні функцій якого повинні брати участь усі вільні громадяни. Другий елемент — адміністративний, або урядовий, в особі магістратури, яка наділена повноваженнями. І, по-третє, це судові органи, які здійснюють правосуддя» [1, с. 414]. Позиція Арістотеля полягає в тому, що різні держави мають різні потреби у сфері управління державою, які можуть реалізовуватися різними органами. На думку Р. Малайного, Арістотель «не вимагав приділення окремих органів окремим особам і не стверджував, що такий поділ органів служить забезпеченню свободи особи. Можемо зустріти в нього тільки більш

або менш детальний опис поділу праці між різними органами. Таким чином, по суті, між аристотелівськими «складовими частинами» держави і поділом влади аналогія є дуже далекою, а різниці є принциповими» [4, с. 38].

Ці ідеї були використані та розвинуті іншим давньогрецьким мислителем Полібієм. Його концепція розподілу повноважень була спрямована на те, щоб протиставити «неприборкуваності народних мас», «пануванню натовпу» силу правителя і вплив рабовласницької знаті, до якої він сам належав. Полібій прагнув досягти поєднання в державі елементів монархії, аристократії та демократії, як найбільш раціонального засобу для зміцнення підвалин суспільства. Найбільший внесок Полібія в майбутній розвиток теорії поділу влади слід вбачати в його думках щодо інструментів стримування органів, які виконують владу в державі. Р. Малайни зазначає, що поряд з іншими Полібія можна вважати батьком доктрини стримувань [4, с. 48].

На думку Р. Малайного, теорії цього періоду належать до теорій змішаного устрою (*status mixtus*). «Погляди політичних письменників, які спільно творили теорію змішаного устрою (*status mixtus*), дають можливість сформулювати наступне її визначення. Ця теорія базується на постулаті поєднання трьох форм правління: монархії, аристократії та демократії; у цьому поєднанні, з метою збереження суспільно-політичної рівноваги, державна влада розподіляється між монархом, заможними (дворянством) і народом, а окремі органи держави спільно беруть участь у ре-

алізації своїх правових сфер діяльності. Тобто можна визнати, що теорія складається з чотирьох правил або канонів: а) забезпечення в державі суспільно-політичної рівноваги, б) «змішування» трьох форм правління, тобто монархії, заможних і народу, в) здійснення суспільного поділу влади між монархом, заможними і народом, г) взаємної участі органів держави в реалізації своїх правових сфер діяльності» [4, с. 13]. До розробників теорії змішаного устрою Р. Малайни відносить, зокрема, Платона, Арістотеля, Полібія, Ціцерона в стародавні часи та мислителів нової доби, таких як Томас Аквінський, Еразм Роттердамський, Нікколо Макіавеллі, англійських мислителів XVI сторіччя (Томас Мор, Джон Фортеस्क'ю, Томас Сміт, Джон Алмер та інші) та їх наступників — Філіп Хантон, Джеймс Харінгтон, Джон Вінтроп та інші. Одночасно з теорією змішаного устрою в старожитні часи з'явилася також доктрина стримувань у державному устрої, яка полягала в частковому розподілі сфер діяльності таким чином, що це давало кожному органу держави можливість безпосередньо здійснювати контроль над іншими органами за допомогою відповідних правових інструментів, і наслідком цього є їх відносна рівновага та вимушена співпраця [4, 13].

Важливе значення для розвитку саме теорії поділу влади мало формування та утвердження ідеї про необхідність обмеження політичної влади для того, щоб вона реалізувала свої головні функції забезпечення спільного блага, не виходячи за рамки закону.

У період феодалізму й феодальної роздробленості спостерігається занепад сили і значення центральної влади, вплив монарха рідко виходить за межі його домену, феодали лише символічно підкоряються королівській адміністрації, тоді як вже в період формування абсолютизму розширюється компетенція державної влади, що призводить до посилення спеціалізації державної діяльності, диференціації функцій влади, ускладнення форм і методів її здійснення. Ідеї поділу влади цього періоду знаходимо, зокрема, у працях Марсілія Падуанського, який наголошував на розмежуванні законодавчої та виконавчої влад і на важливості участі народу в здійсненні законодавчих функцій; Жана Бодена, який хоч і виступав за монархічну форму правління, та все ж наголошував на необхідності того, щоб монарх не втручався в здійснення правосуддя або в дрібні справи управління.

Р. Малайни характеризує цей період у політичній думці як перехідний від теорії змішаного устрою до теорії поділу влади. Цей період характеризується розвитком теорії устрою рівноваги (balanced government), яка становила комбінацію теорії змішаного устрою та теорії поділу влади. «Ця комбінація зводиться до поєднання трьох форм правління: монархії, аристократії та демократії. У цьому поєднанні з метою збереження соціально-політичної рівноваги державна влада (особливо законодавча сфера) була поділена між монархом, дворянством і народом, з одночасним частковим втіленням поділу влади і впровадженням системи стримувань. Таким

чином, можна прийняти, що ця теорія складалася з п'яти канонів, якими є: а) забезпечення в державі соціально-політичної рівноваги, б) «змішання» трьох форм правління, тобто монархії, аристократії та демократії, в) проведення соціального поділу влади між монархом, дворянством і народом, особливо в законодавчій сфері діяльності, г) часткова реалізація поділу влади в функціонально-організаційному аспекті, д) впровадження системи стримувань» [4, с. 120]. До розробників цієї теорії він зараховує частину англійських мислителів XVII–XVIII сторіччя, зокрема, Генрі Болінгброка, Жана де Лолме, Вільяма Пейлі.

Так, внаслідок розвитку та застосування на практиці теорій змішаного устрою та устрою рівноваги виникли передумови до розвитку теорії поділу влади, яка передбачала виділення правових сфер діяльності державного апарату та відповідний поділ цього апарату на окремі групи органів, які повинні бути відносно рівними і незалежними, кожна з них повинна була мати порівняно невеликі можливості втручання в діяльність інших органів. Теорія ця виникла не відразу, а стала наслідком розвитку окремих її положень мислителями різних країн у різних суспільно-політичних умовах, що мало наслідком розбіжності в її формулюванні та наступному застосуванні на практиці.

Поступове ускладнення суспільних відносин об'єктивно вимагало відповідного вдосконалення владних структур. Зосереджена в одній особі влада монарха чи диктатора переставала бути здатною здійснювати

ефективне керівництво державою. Лінійні управлінські відносини — підпорядкованість усіх об'єктів управління єдиному суб'єкту з усіх проблем, повинні бути замінені функціональною системою — існуванням декількох суб'єктів управління, які мають владні повноваження щодо певних, чітко визначених, питань.

З розвитком капіталізму ідею поділу влади починають розглядати у двох значеннях: 1) як систему технічного розподілу функцій державної влади між різними органами (формальне розуміння); 2) як політичний принцип побудови та організації державної влади в суспільстві (матеріальне розуміння).

Поділ влади, як політична ідея і принцип державного устрою, у сучасному вигляді почав поширюватися в Європі і Сполучених Штатах Америки в XVII і XVIII століттях. Ідея ця стала продуктом раціонального мислення часів Просвітництва. Найбільш відомим різновидом поділу влади в новій історії є принцип поділу влади на три гілки в якості протиставлення абсолютизму монархії, який передбачає зосередження всієї влади в руках однієї особи — монарха. Основні положення ідеї поділу влади базуються на погляді, що для забезпечення природної свободи особи необхідним є «ослаблення» абсолютної влади монарха — шляхом її поділу між різними державними органами. Оскільки тільки тоді особи, які виконують владні функції, не зможуть поступати довільно, будуть змушені керуватися законом і, таким чином, у державі не буде проявів зловживання владою [2, с. 283].

Основні постулати «класичного» варіанту цієї доктрини були висунуті спочатку Дж. Локком, а потім Ш.-Л. Монтеск'є. Так, Дж. Локк розрізняв виконавчу, законодавчу та федеративну (тобто пов'язану із зовнішніми відносинами) владу, хоча не вважав їх за окремі. В обмеженні політичної влади і запровадженні для неї певних правових рамок він вбачав головну умову та необхідність забезпечення основних прав людини. Він пропонує «відокремити виконавчу владу від законодавчої і зобов'язати самих законодавців підкорятися дії ними ж встановлених законів» [3, с. 83–84]. Поділ влади виступає свого роду засобом недопущення концентрації влади в руках одних і тих самих людей, які, маючи можливість створювати закони, можуть захопити виконувати їх задля своєї користі, навіть якщо це буде суперечити загальним інтересам. Така точка зору багата в чому збігається з поглядами попередників концепції поділу влади та, на відміну від останніх, Дж. Локк поряд із законодавчою і виконавчою владами виділяє федеративну (союзну). Ця специфіка відповідає особливостям здійснення кожною гілкою влади своїх функцій: створення законів для суспільного блага, їх виконання і ведення відносин з іншими державами. Законодавча влада виражає волю народу, відокремлена від інших влад і передана обраному народом представницькому органу — парламенту, який являє собою «багатьох осіб, належним чином поєднаних у збори» [3, с. 86]. Незбалансованість і неузгодженість виконавчої і федеративної влади може призвести до дисбалансу

і загибелі суспільства, тому їх важко (і не слід) розподіляти між різними органами, тому Локк віддає обидві ці влади одній особі — монарху. Оскільки локківським ідеалом була конституційна монархія, то монарх, зі свого боку, не повинен зловживати наданою йому «прерогативою», тобто повноваженнями з охорони «загального блага» в кризових ситуаціях. Щодо судової влади, то мислитель не відокремлює її в окрему гілку влади, а вважає складовим елементом виконавчої влади, підкреслюючи при цьому, що в здійсненні правосуддя має брати участь весь народ. Локк досліджує основні принципи і напрямки взаємодії різних влад, способи і форми їх співучасті в здійсненні державних справ, говорить про необхідність створення механізму для забезпечення їх зв'язку, збалансованості і взаємозалежності.

Доктрина Локка стала містком, який з'єднував теорію поділу влади з теорією устрою рівноваги. Але «Локківську доктрину поділу можна було б визнати сучасною тільки за умови високого рівня доброї волі; таку доктрину представив тільки Монтеск'є» [4, с. 198].

Найбільш чітко і послідовно всі ці та інші аспекти «класичної» теорії поділу влади були викладені Шарлем Луї Монтеск'є в праці «Про дух законів» [5], яка була вперше опублікована в 1748 році. Як і попередники, у принципі поділу влади Монтеск'є вбачає необхідність попередження і недопущення зловживань владою та зосередження її в руках однієї установи чи осіб, що належать до одного і того самого стану (прошарку)

суспільства. «Доктрина поділу влади авторства Монтеск'є ... базується навколо чотирьох канонів, якими є: а) відокремлення трьох юридичних сфер діяльності держави (поділ влади в об'єктному значенні), б) приділення їх трьом окремим органам (поділ влади в суб'єктному значенні), в) впровадження системи стримувань, г) врахування суспільного поділу влади» [4, с. 206].

Враховуючи історичний досвід інших країн, Монтеск'є наголошує на необхідності встановлення такого порядку, при якому законодавча, виконавча і судова влада були б поділені й могли стримувати одна одну. «Якщо влада законодавча і виконавча поєднуються в одній особі або установі, то свободи не буде, бо треба остерігатися, що цей монарх або сенат створюватиме тиранічні закони для їх тиранічного застосування. Не буде свободи і в тому разі, коли судова влада не відокремлена від влад законодавчої і виконавчої. Якщо вона поєднана із законодавчою владою, то життю і свободі громадян загрожуватиме свавілля, оскільки суддя буде законодавцем. Якщо судова влада поєднуватиметься з виконавчою, то суддя зможе стати пригноблювачем. Усе загнуло б, якби в одній особі чи установі, що складаються з чиновників за походженням, із дворян або з простих людей, поєднувались ці три влади: влада створювати закони, влада приводити в дію постанови загальнодержавного характеру і влада судити злочини або позови приватних осіб» [5, с. 290].

Особливої уваги заслуговує судова влада, яка на думку Монтеск'є, може

бути довірена не якомусь постійному органу, а виборним особам з народу, які здійснюють правосуддя на певний час. «Потрібно щоб судді були одного соціального статусу з підсудним, рівними йому, щоб він не подумав, що потрапив до рук людей, схильних утискати його» [5, с. 292]. На відміну від законодавчої та виконавчої влади, які є активними політичними силами та перебувають під впливом інших політичних сил, судова влада має бути повністю деполітизованою, бо інакше вона не може бути неупередженою, під час розгляду справ буде керуватися не правом, а політичною доцільністю. Політичні симпатії та партійні переконання суд взагалі не має права висловлювати. Втім на практиці, цілковитої деполітизації судової влади ще ніде не було досягнуто — суди, особливо ті, що розглядають справи у сфері публічного права, не можуть не передбачати політичні наслідки їхніх вироків і не рахуватися з ними. Позиція Монтеस्क'є в питанні судової влади не є повністю послідовною. З одного боку, він перший серед політичних авторів підніс судову владу до рівня однієї з трьох найвищих влад, але з іншого, він знецінив її рівень, вважаючи, що вона в певному розумінні навіть не є владою.

Функції всіх трьох гілок влади мають здійснювати різні органи, і тому важливим є не допустити, щоб одні і ті самі особи чи установи брали участь у здійсненні функцій більш ніж одного з трьох органів правління. Стрижневою ідеєю в концепції Монтеस्क'є є та, що самого поділу влади ще недостатньо для недопущення узурпації влади. Тому потрібно встановити такі

взаємовідносини між гілками влади, щоб кожна з них, при вирішенні державних завдань своїми правовими засобами могли водночас урівноважувати одна одну, попереджаючи загрозу узурпації влади. Як результат, монарх наділяється правом вето при утвердженні законопроектів, володіє законодавчою ініціативою і має право скликання і розпуску парламенту, а законодавча влада може контролювати, яким чином виконуються створені нею закони, і уряд зобов'язаний подавати звіт про свою діяльність. При обґрунтуванні теорії поділу влади Монтеस्क'є намагався застосувати на французькому ґрунті деякі істотні риси сучасних йому європейських держав, і особливо англійської конституційної монархії, як найбільш поміркованої, на його думку, форми правління. На думку польських вчених Є. Кучинського та В. Волпюка, теорія поділу влади, за Монтеस्क'є, складається з трьох взаємопов'язаних принципів: 1) принцип суспільного поділу влади, який виражається в постулаті забезпечення впливу на державну владу всіх станів і суспільних прошарків; 2) функціонально-організаційний принцип поділу влади, сутністю якого було виділення трьох рівноправних видів влади: законодавчої, виконавчої і судової та «наділення» окремих видів влади окремим державним органом; 3) принцип рівноваги і взаємного стримування влад, який виражався в постулаті такого укладення відносин між трьома видами влади, щоб через систему стримувань дати можливість кожній владі стримувати інші, щоб жодна з них не дістала переваги над іншою [2, с. 284].

Вчення Монтеस्क'є про поділ влади в умовах абсолютизму служило, головним чином, засобом для попередження беззаконня і сваволі з боку королівської адміністрації, забезпечення основних прав і свобод людини. «Сутністю поглядів, які містяться в праці Монтеस्क'є, є прагнення до розробки такої моделі устрою, яка б найефективніше захищала свободу особи» [4, с. 204].

Доктрина Ш. Монтеस्क'є про поділ влади відображала ті особливості державного устрою країн Європи, які існували в середині XVIII століття. Ця теорія безумовно була прогресом у політико-правових поглядах того часу. Більш того, вона навіть у складних історико-політичних умовах того часу мала практичну значущість і в подальшому дістала нормативне закріплення в якості конституційно-правового принципу в багатьох державах. Так, у Франції першими нормативно-правовими актами, у яких знайшла відображення концепція поділу влади, стала Декларація прав людини і громадянина, прийнята Національними Зборами 26 серпня 1789 року, і Конституція від 3 вересня 1791 року.

У Декларації 1789 року проголошення цього принципу є категоричним. Зокрема, у статті 16 вона проголошувала, що будь-яке суспільство, у якому не забезпечене здійснення прав та не закріплено поділу влади, не має Конституції. Причому під «конституцією» автори Декларації мали на увазі демократичний конституційний лад, що базується на визнанні основних прав і свобод людини та поділі влади. Тільки там, де ці принци-

пи діють на практиці, є справжня, а не фіктивна конституція, є справжній демократичний конституційний правопорядок, що базується на принципах права, якого дотримуються і закон, і влада.

Оцінюючи ідеї Монтеस्क'є, польський вчений Р. Малайни відзначає, що сама ідея поєднання функціонального поділу влади із суб'єктивним (у розумінні окремих органів) не є новою. Але в Монтеस्क'є вона набувала нового змісту і має інше значення, ніж у теоріях, які є її попередниками. Її новизна і оригінальність є наслідком розуміння державної влади в якості сукупності взаємних зв'язків, які виникають між функціональним поділом влади, організацією державних органів і суспільним характером влади [4, с. 240].

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Афинская полиция / Аристотель. — М. : Мысль, 1997. — 458 с.
2. Kuczyński J. Wołpiuk W. Zasady ustroju politycznego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku / J. Kuczyński, W. Wołpiuk. — Warszawa : ELIPSA, 2012. — 465 с.
3. Локк Дж. Избранные философские произведения / Дж. Локк. — у 2-х тт. — Т. 2 — М. : Мысль, 1960. — 598 с.
4. Małajny R. Trzy teorie podzielonej władzy / R. Małajny — Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 2001. — 512 с.
5. Montesquieu Ш.-Л. Избранные произведения / Ш.-Л. Montesquieu ; общ. ред., вступ. ст. М. П. Баскин ; АН СССР, Институт философии. — М. : Госполитиздат, 1955. — 800 с.
6. Нерсисянц В. С. Политические учения Древней Греции / В. С. Нерсисянц. — М. : Наука, 1979. — 235 с.

Яценко И. С. Три теории разделенной власти. Генезис теории разделения властей по Ришарду Малайному

В статье представлен оригинальный подход польского ученого-конституционалиста Ришарда Малайного к генезису формирования теории разделения властей, в соответствии с которым он выделяет три этапа этой теории: 1) этап теории смешанного государственного устройства, в котором он различает древний и современный; 2) этап теории устройства равновесия; и 3) этап теории разделения властей, в котором он различает: доктрину Монтескье, доктрину отцов-основателей США, французскую доктрину, немецкую доктрину, англосаксонскую доктрину. Он считает, что теории смешанного государственного устройства и теории устройства равновесия стали основой для формирования теории разделения властей, но являются самостоятельными теориями в границах идеи разделения властей.

Ключевые слова: разделение властей, теория смешанного государственного устройства, теория устройства равновесия, Шарль Луи Монтескье, Ришард Малайны.

Yatsenko I. Three theories of the divided power. The genesis of the theory of separation of powers by Ryszard Malayny

In the article is represented the original approach of the Polish constitutionalist scholar Richard Malayny to the genesis of the formation of the theory of separation of powers. According to the approach he distinguished the three stages in the development of the theory of separation of powers: 1) the stage of the theory of mixed government, in which he distinguishes ancient and modern stages; 2) the stage of the theory of balanced government, and 3) the stage of the theory of separation of powers in which he distinguishes: Montesquieu's doctrine, the doctrine of the founding fathers of the USA, French doctrine, German doctrine, Anglo-Saxon doctrine. He considers that the theory of mixed government system and the theory of balanced government were the basis for the theory of separation of powers and are the independent theories within the idea of separation of powers. The theory of mixed government is based on the postulate of combination of three forms of government: monarchy, aristocracy and democracy; in this combination, in order to maintain social and political equilibrium, the state power is shared between the monarch, the wealthy (nobility) and the people public at large (commonality), and some state bodies jointly take part in the execution realization of their legally-defined areas of activity. The theory of balanced government is a combination of the theory of mixed government and the theory of the separation of powers. In this combination also the three forms of government: monarchy, aristocracy and democracy are shared between the monarch, the wealthy (nobility) and the people public at large (commonality) with using the some elements of the separation of powers and the system of "checks and balances". In turn the classic theory of separation of powers is based on Montesquieu's postulate of the separation of political power among a legislature, an executive, and a judiciary. Montesquieu's approach was to present and defend a form of government which was not excessively centralized in all its powers to a single monarch or similar ruler. The important element of the separation of powers is the system of "checks and balances" which allow for a system-based regulation that allows one branch to limit another.

Key words: separation of powers, the theory of mixed government, the theory of balanced government, Charles Louis Montesquieu, Ryszard Malayny.

Стаття надійшла до друку 26 серпня 2016 р.